

[Povaha filosofie, praxe a reflexe]

21. 6. 67

Filosofie je zároveň velmi snadnou, spontánní a téměř samozřejmou činností, ale zároveň velmi nesnadným a obtížným podnikem. My všichni vezíme ve filosofii až po krk, nemůžeme bez ní udělat ani krok, resp. každým krokem zachováváme nebo měníme své filosofické pozice a kořeny. Podrobným zkoumáním je možno tyto zahalené, skryté kořeny odhalit a ozřejmit; ale to právě je podnik velmi nesnadný. Všichni filosofujeme (a nemůžeme jinak), ale nečiníme tak vědomě; provozujeme filosofii, ale nikoli jakožto filosofii, nýbrž jako něco jiného. Filosofie představuje náročnou reflexi oněch základních pozic a kořenů, které se teprve ve filosofické reflexi ukazují jakožto filosofické. Filosofie není pouze metodickou reflexí čehokoliv, ale právě oněch filosofických pozic a kořenů. Předmětem filosofických úvah a zkoumání se může stát cokoliv, ale jen tak, že jsou odhalovány ony základní kořeny. Proto také vývoj filosofie se neodehrává pouze v rovině abstraktních reflexí, ale také, a dokonce základně v rovině oněch základních kořenů. V údobích tzv. úpadku filosofie zdaleka nemusí být pohyb filosofie opravdu zastaven, ale pokračuje často dál, i když nevydává plodů v podobě velkých myslitelských soustav. Na druhé straně ovšem vedle proměn těchto filosofických kořenů existuje neméně významná proměna onoho aparátu, nezbytného k realizaci reflexe. Tu je ovšem třeba mít zároveň vždy na paměti, že reflexe je rovněž svého druhu aktivitou, praxí, a že je svým způsobem rovněž zakotvena v nějakých pozicích a kořenech. Není samozřejmé, že reflektovaná a reflektující aktivita jsou zakotveny v týchž pozicích a kořenech; primát struktury reflektované praxe se musí (může) teprve prosadit, ale není zabezpečen od počátku, není prostě dán. Prosadit se však může teprve uprostřed reflexe a skrze ni; jinými slovy: primát praxe se může uplatnit, realizovat teprve filosofickým zprostředkováním. V tom spočívá především praktičnost filosofie: že totiž umožní realizaci primátu praxe. Praxe se totiž stává praxí teprve za přispění a pomoci reflexe; nereflektovaná „praxe“ (tj. také „praxe“ neprojektovaná) není praxí, ale pouhou činností, aktivitou. – Z toho všeho vyplývá významný závěr: do filosofie a do jejích dějin náleží jak proměna východisek a principů, tak proměna onoho aparátu, jímž teprve lze východisko uchopit jakožto východisko a princip jakožto princip. Reflexe zůstává filosofickou reflexí pouze tam, kde vyjasňuje a odhaluje principy jakožto principy, tj. kde vykračuje z roviny, v níž sama praxe zůstává a chce zůstat. Jakmile jsou ony principy uchopeny tak, že zůstávají na rovině oné praxe, jejímiž principy jsou, přestává být reflexe reflexí a filosofie filosofií. Reflexe je možná pouze za předpokladu odstupu a nového přístupu odjinud. Toto „odjinud“ znamená právě, že „souhlas“ principů, jež mají být odhaleny, s principy samotného odhalování není nikterak samozřejmý – a dokonce zpočátku ani žádoucí. Teprve v určitém specifickém případě a v určitých podmínkách má dojít k jednotě obou. To se může realizovat jen tak, že odhalené principy reflektované praxe se ukáží jako nosné i v nové funkci principů samotné reflexe, resp. že principy reflexe se osvědčí jako nosné i v realizaci na základě reflexe konstituovaného rozvrhu, objímajícího lidskou praxi v celku. Kritériem (ne jediným ani

nejvyšším) legitimnosti a nosnosti odhalených, resp. konstituovaných principů je jejich univerzálnost, resp. jejich schopnost umožnit a napomáhat integraci lidského života jako celku. Filosofie je pokus ustavit určitý životní styl člověka jako cestu k životní integritě; posledním cílem filosofického úsilí není zdaleka jednotný světový názor, nýbrž integrita takového názoru a celé životní praxe. A protože životní praxe není leč společenská, znamená to, že úkolem filosofie je integrace lidského světa i v jeho společenských dimenzích. To vede zpětně k nutnosti vytvoření takového aparátu reflexe, který je otevřen každému a který je v tomto smyslu univerzální. Univerzální je však pouze pravda; lež je vždy partikulární, neboť implikuje lháře a obelhaného.